

**Petits Estats i Unió Europea:
els casos d'Andorra, Islàndia i Liechtenstein**

RESUM DEL COL·LOQUI

El passat 11 d'abril es va celebrar a l'Andorra Park Hotel d'Andorra la Vella el primer Col·loqui sobre els Petits Estats i Unió Europea: els casos d'Andorra, Islàndia i Liechtenstein, organitzat per la Càtedra Crèdit Andorrà de Mercats, Organitzacions i Humanisme de l'IESE i Crèdit Andorrà, amb la col·laboració del Govern d'Andorra. L'objectiu d'aquest Col·loqui era aprofundir en els models econòmics d'aquests estats, la seva relació amb la UE, així com conèixer la visió dels empresaris d'aquests països sobre com ésser més competitius en un món cada vegada més global. “Esperem que aquest Col·loqui permeti donar veu als petits estats i estrènyer els vincles empresarials i institucionals entre nosaltres”, va manifestar Josep Peralba, conseller delegat de Crèdit Andorrà.

La trobada va acollir el cap de Govern d'Andorra i el president d'Islàndia, Albert Pintat i Ólafur Ragnar Grímsson, respectivament, ministres dels governs d'Andorra i Liechtenstein, així com nombrosos empresaris i representants de diferents sectors de l'economia d'ambdós països.

Presentació del Col·loqui

La presentació del Col·loqui va anar a càrrec de dos professors de l'IESE, Víctor Pou i Josep Maria Rosanas, i de Josep Peralba. Durant la presentació, ambdós professors de l'IESE van manifestar repetides vegades la seva convicció que l'actual entorn econòmic ofereix moltes oportunitats als petits estats. “La nova economia del segle XXI”, va recalcar Víctor Pou, “ofereix a les petites nacions oportunitats sense límit. Mai fins a avui no havien gaudit d'un potencial tan gran per a la prosperitat i el progrés.”

El cap de Govern, Albert Pintat, encarregat d'inaugurar el Col·loqui, va parlar de les forces i les febleses d'un petit estat i dels acords actuals d'aquests tres països amb la Unió Europea. A més va assenyalar que, malgrat les diferències entre Liechtenstein, Islàndia i Andorra, existeix un fil conductor que els uneix: la personalitat històrica de cada país, la proximitat entre institucions i ciutadania, la democràcia de proximitat que els caracteritza

i la gran capacitat de canvi. En aquesta mateixa línia, Albert Pintat també va voler deixar constància de la necessitat de transparència en tots els processos econòmics i polítics. També va destacar la feina que està fent Andorra per sortir de la llista de paradisos fiscals de l'OCDE i va fer un repàs històric sobre els tractats que Andorra ha firmat amb Espanya i França i, recentment, amb la UE. Respecte a la relació amb la Unió Europea, el cap de Govern va declarar que la fórmula que estan cercant estaria entre la de Suïssa, Liechtenstein i Islàndia. “El món està ple d'oportunitats per als petits, el segle XXI és el segle dels petits. A Andorra, ho tenim tot per poder inaugurar una època meravellosa si fem les coses correctament”, assegurà el cap de Govern.

Conferència inaugural a càrrec d'Ólafur Ragnar Grímsson, president d'Islàndia

Ólafur Ragnar Grímsson, president d'Islàndia, va donar una conferència titulada *El renaixement dels petits estats* centrada sobretot en les oportunitats que tenen les nacions petites en l'era de la globalització. Va tractar en detall el tema de la transformació econòmica d'Islàndia i les actuals amenaces que han d'afrontar; els avantatges i els inconvenients de ser una petita nació i, finalment, les contribucions que han fet a la democràcia al llarg de la història.

El cas d'Islàndia

En la primera part de la conferència, Ólafur Ragnar va donar unes pinzellades sobre la història i l'evolució econòmica d'Islàndia. Va explicar com aquest país havia estat colonitzat per noruecs i després per danesos, i com no va assolir la independència fins al 1944. De fet, Islàndia es considerava un país en vies de desenvolupament fins als anys setanta. El president va manifestar que gràcies a la fi de la Guerra Freda, la globalització, la revolució de les tecnologies de la informació i l'eliminació de les barreres econòmiques, Islàndia ha creat en els darrers anys dotzenes de companyies que s'han convertit en líders mundials. Va donar nombrosos exemples d'èxits de companyies islandeses de diferents sectors com per exemple l'energètic, el farmacèutic, el bancari i el tecnològic. També va comentar la dificultat que tenen alguns periodistes per trobar una explicació al miracle islandès. Sobre aquest suposat miracle, Ólafur Ragnar afirmà que “els antics obstacles al creixement [dels petits estats] han estat àmpliament superats i

reemplaçats per un camp obert i espaiós de talent, imaginació i creativitat dels individus, que és el que finalment determina el veritable progrés, i no pas la riquesa o els recursos físics disponibles”.

El president d’Islàndia no va voler esquivar el tema de la crisi financera que actualment està patint el sistema financer islandès i que havia estat àmpliament comentada per la premsa econòmica. Va dir que la crisi no és nova i que ja tenen l’experiència dels anys vuitanta i el cas recent del 2006. “No obstant això, aquesta crisi ens ha recordat lliçons molt valuoses. És de summa importància mantenir la confiança internacional sobre les pròpies institucions. Un altra lliçó és que la informació o la desinformació dels altres juga un rol important”, va afirmar Ólafur Ragnar.

Per acabar, va criticar la visió preconcebuda que el millor que pot fer un país menut és integrar-se a una mena d’aliança internacional. “Tals arguments han dominat el diàleg amb Europa, però si ho estudiem de més a prop, veiem que les oportunitats disponibles per als petits estats estan més relacionades amb l’accés a un entorn de comerç internacional i això es pot aconseguir de moltes maneres.” Amb tot, afegí que la clau per a l’adaptació d’Islàndia a la globalització havia estat la seva incorporació a l’Espai Econòmic Europeu (EEE). En la mateixa línia, va dir que el fet d’estar fora de la UE, però dins l’EEE, els permetia tenir més llibertat i flexibilitat per negociar acords comercials amb altres països, com ara el cas recent de negociació sobre un possible acord de lliure comerç amb la Xina.

Avantatges i inconvenients dels petits estats

Durant la conferència, el president del Govern d’Islàndia va manifestar les magnífiques possibilitats que aportava la globalització a les petites nacions. A partir de la revolució de les tecnologies de la informació, el món es va obrir i ara poden néixer empreses en qualsevol lloc sense que importi la procedència i, aviat, tenir tot el món com a mercat. Els avantatges que les petites nacions poden aprofitar dins la globalització són diversos, però els més importants són els següents:

- un petit estat pot convertir-se en una plataforma per a les innovacions comercials, perquè és més fàcil visualitzar com es poden vincular diferents elements i com establir cooperacions entre diferents sectors;

- un país petit pot servir també com un laboratori o una estació de recerca, especialment per a aquells sectors basats en la creativitat i la imaginació.

“Certament, alguns petits estats encara han de fer front a una gran varietat de problemes”, en paraules del president d’Islàndia, “per exemple, la consolidació de la sobirania, la seguretat, el crim i la manca d’ordre civil. També han de fer front a desastres naturals i a la desertització. Però els petits estats han demostrat moltes vegades una gran capacitat per enfortir les democràcies i fomentar els drets humans.” Tot seguit va donar com a exemples el Tribunal Internacional de Trinitat i Tobago i els nous estats democràtics del bàltic: Estònia, Letònia i Lituània.

Així mateix, va declarar que “en temps passats, ser un gran estat garantia prosperitat (gran mercat) i seguretat (gran exèrcit). Avui aquests dos avantatges han desaparegut i només queden els avantatges de ser un país petit: fàcil adaptació a la globalització, homogeneïtat, nivells més alts de benestar, i governabilitat més racional i més pròxima al ciutadà”. En aquest context, Ólafur Ragnar Grímsson va posar com exemple el seu país: una nació de poc més de 300.000 habitants, subdesenvolupada fins als anys 70 i que ha aconseguit liderar el rànquing de l’Índex de Desenvolupament Humà del 2007 elaborat per l’ONU.

Les contribucions dels petits estats a la democràcia

La part final de la conferència tractava sobre el ressorgiment dels petits estats. No només hi ha petites nacions a Europa sinó també a Àfrica, Àsia, el Pacífic, el Carib i l’Orient Mitjà. Aquestes formen una part significativa, en paraules del conferenciant, del mosaic polític i econòmic. De fet, segons ell, “les nacions menudes estan adquirint cada vegada un rol més destacat en les institucions mundials com ara les agències de l’ONU, l’FMI i el Banc Mundial”.

Com a exemples de petites nacions que han contribuït a la política va donar Atenes i Roma, quan encara eren petits estats, ja que van ésser el bressol de la democràcia. La història demostra que els petits estats poden ser models civilitzats de societat i transparència política.

El president d'Islàndia va lamentar que el rol, els avantatges i les limitacions, la especificitat i les característiques comunes encara no haguessin estat mai estudiades de manera seriosa, ni tan sols la seva influència significativa en l'ordre internacional. En aquest context, va justificar la creació del Centre for Small State Studies a la Universitat d'Islàndia –un fòrum internacional on els investigadors, els creadors d'opinió i els polítics poden trobar-se i examinar la contribució de les petites nacions en el món d'avui. Per finalitzar la conferència, Ólafur Ragnar Grímsson va convidar Andorra a formar part del Centre for Small State Studies: “Hem de desenvolupar una cooperació més gran entre les petites nacions per tal d'aprofitar totes les oportunitats que el segle XXI ens ha donat.”

Després de la conferència, va haver-hi un torn de preguntes de les quals va destacar-ne una sobre el rol que havia jugat l'educació acadèmica en el desenvolupament econòmic d'Islàndia. El president va respondre que quan li pregunten per la clau de l'èxit, assenyala només una cosa: l'educació. En el cas d'Islàndia, entre nou i deu mil joves estudien a l'estranger, el que representa aproximadament un 40% dels alumnes. I d'aquests, un 90% torna per emprendre una trajectòria professional al país. De fet, qualsevol islandès pot obtenir de manera relativament fàcil un préstec per estudiar a qualsevol part del món.

Relacions amb la Unió Europea

Els models de Liechtenstein i Andorra

Els diferents models de relacions amb la UE va ser un altre dels temes que es van tractar al Col·loqui. A diferència d'Andorra, tant Islàndia com Liechtenstein estan dins l'EEE. Andorra al no ser membre de l'EFTA¹ va negociar bilateralment amb la UE. La ministra d'Afers Exteriors de Liechtenstein, Rita Kieber-Beck, va dir que entrar a formar part de l'EEE o no, fou un tema molt debatut durant els anys 1992 i 1995. Només un 56% dels votants van votar a favor. Amb tot, la ministra del Govern de Liechtenstein va assegurar que si es fes un nou referèndum hi hauria més votants que acceptarien ser membres

¹ Associació Europea de Lliure Comerç.

d'aquest espai econòmic. L'economia s'ha desenvolupat molt positivament durant aquests últims tretze anys i l'acord ha enfortit el perfil polític del país a Europa.

Segons la ministra del Govern de Liechtenstein, el tractat per a l'adhesió a l'EEE també ha beneficiat els intercanvis econòmics amb un dels veïns de Liechtenstein, Àustria, sense haver afectat les relacions privilegiades que tenia amb Suïssa. “En general, les nostres relacions amb la UE estan plenes de bones experiències tot i que a les parts que estaven negociant, per la seva diferència en magnitud i forma, no els hagi estat mai fàcil”, assegurà Kieber-Beck.

La ministra d'Afers Exteriors d'Andorra, Meritxell Mateu, va assegurar que “avui dia, per a un país com Andorra, l'adhesió a la UE és difícilment assumible en termes econòmics”. Ho va explicar afirmant que si Andorra fos membre de la Comunitat Europea hauria d'aportar diners perquè té un PIB per càpita per damunt de la mitjana europea i, a canvi, no rebria pràcticament cap subvenció. “El model de relacions del Principat amb la UE és bilateral”, va manifestar la ministra Mateu, que va parlar sobre els beneficis que havien aportat els Acords de la Unió Duana. És cert que dins aquest acord comercial hi mancava el sector de serveis i el de l'agricultura. No obstant això, va beneficiar tant les exportacions com les importacions. Per una altra banda, cal comentar que la UE ha canviat molt i és diferent haver de negociar amb 15 països que amb 27 com succeeix actualment. Respecte d'això, Islàndia i Liechtenstein tenen una posició més còmoda que Andorra perquè l'EEE els ofereix aquesta estructura. Segons la ministra Mateu, els petits estats necessiten més que mai una estructura per poder tenir un diàleg fluid, on es puguin sentir còmodes a l'hora de parlar sobre acords comercials o polítics. Sobre aquest aspecte, va manifestar que molts tenen l'esperança que el Tractat de Lisboa² creï una base jurídica que faciliti arribar a un acord pel que fa al sector dels serveis.

Els models econòmics i financers

Els models econòmics i financers d'Andorra i Liechtenstein va ser un altre dels temes que es van tractar durant el Col·loqui. L'ambaixador de Liechtenstein davant la Unió Europea, Nikolaus von Liechtenstein, va recordar als presents que Liechtenstein és un dels països

² A l'article 7 bis del Tractat, hi consta un apartat on es dona la possibilitat d'arribar a acords específics amb països que tenen una relació preferent com el cas de Turquia, Liechtenstein, Andorra, etc.

amb més èxit: té el PIB per càpita més alt del món i és un dels més industrialitzats d'Europa. També va confirmar que per als països petits participar en el tractat de l'EEE implica fer un gran esforç. Cada any han d'assumir més de dos-cents decrets llei del mercat intern que provenen de l'EEE. Les directives de la UE respecte de l'EEE s'han de transformar en legislació a Liechtenstein. Avui dia, la major part de la legislació que tenen és legislació europea. Al final de la seva conferència, Nikolaus von Liechtenstein va afegir que “la gran qüestió per als pròxims anys és, per un costat, mantenir un equilibri entre les regulacions europees i, per l'altre, continuar essent competitius en aquesta època global”.

El ministre de Finances d'Andorra, Ferran Mirapeix, fou l'encarregat de parlar sobre el model econòmic i financer del Principat. Va explicar que l'economia andorrana se sustentava sobre tres pilars: el sector financer, el sector de la construcció i el sector turístic. Després va fer una anàlisi de l'estructura del PIB andorrà: l'any 2005 l'administració representava un 6,3% del PIB, el comerç i l'hoteleria un 28%, la construcció i el sector immobiliari representaven un 13%, el sector financer un 16%, sanitat i educació un 2,3% i la resta de serveis un 12%. Segons el ministre Mirapeix, l'any 2005, ja s'estava esperant un cicle baixista del sector turístic perquè el seu creixement s'havia estancat, i del de la construcció, a causa del caràcter cíclic d'aquesta indústria. “Es va detectar la necessitat d'un quart pilar en la nostra economia”, va manifestar el ministre andorrà de Finances, “que es traduiria en un sector de serveis potent i capaç de donar serveis a l'exterior del país.”

Va ser arran d'un estudi fet l'any 2005, que, segons Ferran Mirapeix, es va dissenyar el programa Andorra 2020 amb vint iniciatives que s'implanten i es revisen contínuament. Entre aquestes iniciatives hi ha noves lleis que afecten l'economia, la fiscalitat, el sector turístic, l'educació, etc. “Aquest estudi va posar de manifest la fragilitat del nostre mercat laboral, perquè d'una banda tenim dificultats per trobar mà d'obra qualificada i de l'altra per fer que els nostres estudiants tinguin oportunitats idònies perquè, quan acabin la carrera, puguin tornar al país, treballar-hi i així, poder contribuir a tirar el país endavant.”

El ministre Ferran Mirapeix va voler comentar dues coses abans d'acabar la seva conferència. “La primera és que el gran repte d'Andorra és aconseguir un acord [amb la UE] en el sector serveis i és en aquest repte que el Govern està treballant”, digué amb fermesa. Però va explicar que per aconseguir això, cal que Andorra tingui lleis i sistemes fiscals homologables en l'àmbit internacional. El segon punt, segons el ministre de Finances d'Andorra, és trobar un lloc dins la globalització, “mirem el futur amb optimisme perquè realment Andorra som un país on podem tenir moltes oportunitats i podem desenvolupar molts tipus d'empreses que, al final, ens aportaran riquesa a tot el país”.

Després, durant el torn de preguntes li van preguntar al ministre Ferran Mirapeix si es podran mantenir els diferencials fiscals d'Andorra mentre l'economia vagi malament. El ministre va respondre afirmativament i va dir que preveien un impost indirecte global del 4% i un impost de societats entre el 5 i el 10%.

La visió de les cambres de comerç, indústria i serveis d'Andorra i Liechtenstein

Després dels ministres van intervenir els directors de les cambres de comerç dels països respectius que van fer una anàlisi de les perspectives econòmiques i de les coses que haurien de millorar. D'aquesta manera, el Sr. Francesc Pallàs, president de la Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra, va manifestar la seva preocupació per la moderació de l'activitat turística, a més de l'afebliment del sector de la construcció. Va comentar amb contundència que “el principal repte que hem d'afrontar és la diversificació. Hem de passar d'un model de creixement basat en una mà d'obra abundant cap a un model més intensiu, basat en la innovació, l'eficiència i l'excel·lència, que permeti elevar la nostra productivitat i, consegüentment, la nostra capacitat de competència”.

Després, el Sr. Pallàs va valorar la situació actual d'Andorra: el PIB per càpita està entre els 26.000 i els 30.000 euros, per tant, per damunt de la mitjana europea, i la pressió fiscal és del 20% del PIB, molt per sota de la mitjana europea que és del 40%. De fet, altres petits estats de la UE com ara Luxemburg, Xipre i Malta tenen una pressió fiscal d'un 35%, 36% i 34%, respectivament. Sobre aquest aspecte va manifestar que la

competència fiscal, contràriament al que es comenta, no és injusta, tal com es posa de manifest en el fet que els grans països competeixen fiscalment i miren d'atraure les inversions mitjançant beneficis fiscals”.

Èxits empresarials d'Andorra i Liechtenstein

Durant el col·loqui diversos empresaris van aportar les seves experiències empresarials als països respectius. En primer lloc, va parlar el Sr. Esteve Berteil, president de Software Europeu SL, una empresa tecnològica que té 10 anys d'existència i que creix a un ritme del 30% anual. Va lamentar les dificultats que té per exportar els seus productes, especialment a Espanya i França a causa de la doble imposició que existeix sobre les vendes. Però per a Esteve Berteil els avantatges compensen aquestes dificultats: la baixa pressió fiscal, una mà d'obra més barata i l'agilitat del Govern. Amb tot, per al senyor Berteil, els tràmits administratius s'han anat fent cada cop més feixucs.

Després, un altre ponent, el Sr. Josep Maria Masó, president de Texbor SA, una empresa industrial tèxtil, va voler donar resposta a aquesta pregunta: “Per què ubicar una fàbrica a un petit estat?” Texbor fabrica eslingues segons la necessitat del client, és el que se'n podria dir, un producte d'alt valor afegit. “A Andorra no hi ha oficis, no és que hi hagi una manca de tradició industrial, és que l'estem creant ara. Això vol dir que si vols fabricar un producte, l'has de portar tu mateix ja que aquí no el tenen o ningú sap què és.”

El Sr. Masó va donar una llista dels avantatges i els inconvenients que, segons ell, es tenen per tenir una empresa a Andorra. Va començar exposant els avantatges com ara: l'excel·lent col·laboració amb el Govern, un bon sistema bancari, el sistema fiscal (que és bo però que encara podria ser millor) i un sistema sanitari de qualitat. Andorra es troba en un punt estratègic entre París, Bilbao i Barcelona i, a més, es preveu la construcció d'un aeroport, existeix una molt bona col·laboració entre universitats i països i, respecte a la globalització, Andorra no és una potència industrial que pugui molestar els grans, té una bona qualitat de vida i seguretat ciutadana, mà d'obra femenina amb ganes de treballar, etc. Com a inconvenients va esmentar: el futur sistema fiscal, la manca de cobertura sanitària en cas d'atur, el sistema de jubilació no motiva els treballadors a venir, la manca de tradició productiva i els serveis necessaris per a la indústria, la dificultat de trobar

personal de les diferents activitats de producció, la falta de zones industrials, el cost exageradament elevat del transport de mercaderies, l'habitatge de lloguer poc accessible, etc.

Després va parlar el Sr. Werner Bachmann, director de Neutrik que, a escala mundial, és una de les empreses líders en la fabricació d'interconnexions electròniques. En primer lloc, va explicar com ho feien per fabricar al seu país. Ho han aconseguit invertint molt en automatisme i produint productes d'alt valor afegit. “Fabricar massivament a Liechtenstein és difícil perquè els sous són bastant alts, així que des del principi varem tenir clar que calia introduir l'automatisme. Tots els productes de Liechtenstein estan fabricats per màquines altament automàtiques”, va afirmar Bachmann. Respecte al fet de pertànyer a l'EEE, va esmentar que els havia permès vendre a la UE i millorar la seva qualitat gràcies a la marca CE. El Sr. Bachmann va acabar parlant de la facilitat que tenen les empreses de Liechtenstein per fer gestions amb el Govern gràcies al fet que són un petit país on tothom es coneix.

Un dels darrers ponents, el Sr. Xavier Altimir, president de la Confederació d'Empresaris d'Andorra, va esmentar que els empresaris andorrans han de fer un canvi de mentalitat: s'han d'adonar que també poden fer negocis fora del Principat. Finalment, va esmentar la importància de mantenir el diferencial fiscal, preservar el medi ambient com un actiu del país i formar els estudiants.

Conferència d'Svafa Grönfeldt, rectora de la Universitat de Reykjavík i subdirectora d'Altadis Group

La rectora de la Universitat de Reykjavík, Svafa Grönfeldt, va parlar de com Islàndia havia aconseguit tants èxits i quines serien les habilitats que caldria tenir per poder ser competitius en el futur. Tanmateix, per a ella, el secret es basa en descobrir què és el que es pot oferir al món i estar segur de poder-ho aconseguir.

Igual que el president d'Islàndia va afirmar que les nacions petites poden aprofitar l'era de la globalització, “ser petit és just el que necessites ser en una economia global, et pots moure molt més ràpid i pots fer altres coses que d'altra manera no podries fer”.

Durant la conferència, la rectora Grönfeldt va formular aquesta pregunta: “Quins són els talents que necessitem?” La rectora va dir que en feien falta dos: qualitats interdisciplinàries i qualitats comunicatives. Capacitats interdisciplinàries per ésser capaç de treballar d'un extrem a l'altre de l'organització i dirigir tant enginyers com advocats, gerents o economistes. Per a la rectora de la Universitat de Reykjavík, les qualitats comunicatives són clau, perquè en el futur la comunicació serà la qualitat més important que hom hauria de tenir. El coneixement, els estudis o els doctorats no ens serviran de res si no sabem comunicar. La senyora Grönfeldt va aprofitar per explicar que a Islàndia treballen transversalment i parlen obertament, qualitats que els acadèmics prediuen que més es necessitaran en el futur i que els ciutadans dels petits països tenen de forma natural.

A la darrera part de la conferència va parlar sobre l'educació a Islàndia. Actualment, el Govern d'Islàndia destina un 9% del PIB a l'educació i, durant l'educació acadèmica, s'anima els alumnes perquè vagin a l'estranger a aprendre i treballar en ambients internacionals. Un dels objectius de les universitats islandeses és convertir-se en plataformes perquè hi vagin i operin universitats internacionals. Finalment, va remarcar que és molt important retenir el talent local per fer funcionar l'economia del país. S'han de crear plataformes o un mercat local prou potent perquè els estudiants tinguin ganes de romandre a Islàndia.